

## בבא קמא פא ADDENDUM

משה שווערד

### A. שערים מצויינים בהלכה

ואע"ג דאמרינן לעיל (ס.) אסור להציל עצמו בממון חבירו, הנ"מ בחנם, שלא ליתן דמים, אבל ע"מ שיתן לו הדמים אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש. אבל בחי' הרשב"א מפרש שכל תקנות האלו בלא נתינת דמים הן שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ, דאילו בנתינת דמים, למה לי תקנת יהושע, בלא תקנה נמי הדין כן שמציל עצמו ונותן דמים. והראב"ד (שם) מתרץ, שלא היה רשאי לעשות כן שלא בפני הבעלים, והתנה יהושע שיהא מותר לפסג ולשלם. ועי' בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' קסט) דשיטת רש"י לעיל (ס.) דאסור להציל עצמו בממון חבירו אפילו על מנת לשלם לבסוף, עי"ש הראיה. ועי' מה שהארכנו שם (ד"ה אסור).

מפסיג ועולה. כתב המאירי, ודוקא על דעת שישלם, שאסור להציל עצמו בממון חבירו, אא"כ על דעת תשלומין, ורשאי לעשות כן משום השבת גופו שאדם חייב עליה. וכ"כ בחי' הראב"ד (סוף המסכתא)

### B. מהר"ץ חיות מסכת ברכות דף לא עמוד א

גמרא אייתי כסא דמוקרא בת ד' מאות זוזי ותבר. נ"ב אע"ג דקי"ל המשבר כלים עובר בבל תשחית עי' רמב"ם פ"ו מהל' מלכים הל' י' י"ל כיון דעשה משום סבה כדין שיהיו עצבים ובכה"ג לא שייך איסור בל תשחית ועי' ט"ז יו"ד סי' קי"ז:

### C. שו"ת שבות יעקב חלק ג סימן עא

מה"ה מהר"ר מנחם מן דיין זצ"ל מורמייזא וז"ל הנה נשאלתי מרופא מומחה ה"ה ר' דוד וויזל נר"ו אי מותר לעשות רפואה דהיינו להמית בהמה טמאה כגון כלב או חתול מפני ספק פקוח נפש לפי שאותה עדיין אינו בדוק ומנוסה ויש לבחון אותה ע"י שמשקה כן לחתול או לכלב לראות אם ימותו מזה ואמרתי אחכמה מדברי רז"ל בחולין דף פ"ה ע"ב...תשובה עיקרא דהאי דינא כבר אמורה בתשובת משאת בנימין ובט"ז ב"ד סימן קי"ח בענין נחירת התישים גם בתשובת עבודת גרשוני סימן י"ג והבית יעקב סימן מ"ב והעלו הלכה למעשה דכל שיש בו שום צורך או לרפואת הגוף או שום הנאת ממון דאין בו שום חשש איסור בל תשחית או צער ב"ח ואפילו משנת חסידים אין כאן וכמ"ש בספר חסידים עצמו בסימן תרס"ז כן סתם רמ"א בש"ע לא"ה ס"ס ה' בהג"ה וז"ל כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים לית ביה משום איסור צער ב"ח (או"ה סימן נ"ט)...הרי דמותר להמית ב"ח משום רפואה ולא חיישינן לבל תשחית וצער ב"ח אפילו ספק רפואה מותר כל שיש בו צורך בני אדם בל תשחית דגופו עדיף דהא אפילו משום פיקוח נפש מחללינן/מחללינן שבת וכ"ש בזה וגדולה מזו מצינו פ"ק דע"ז דף י"ג ע"ב במתני' להדי' אסור למכור להם תרנגול לבן בזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו וכו' הרי דמותר לקטוע לבעל חי שהוא צער גדול משום ריווח כל שהוא כדי למכור לו תרנגול לבן קצת ביוקר...אבל ודאי להלכה למעשה נ"ל ברור כמ"ש דאין חשש איסור דבל תשחית או צער ב"ח כל שיש לו צורך בו ומותר לעשות אפילו לכתחלה אף שסיים רמ"א שם בא"ה ס"ס ה' במריטת נוצת שהעולם נמנעים משום אכזריות היינו דוקא במריטת נוצה שעושה מעשה בידים והעוף מרגיש מאוד הצער בשעת כל מריטה ומריטה משא"כ בנדון שלפנינו של השואל שאינה מרגשת כלל צער בשעת אכילה ושתייה זאת רק שאח"כ גורמות חולי ומכאוב והוא לרפואת אדם נ"ל פשוט דאין כאן חשש איסור אפילו ממדות חסידות נ"ל

**D. שערם מצויינים בהלכה**

דף פא: ת"ר בראשונה התנו שבטים זה עם זה. משמע דמצמצם קבלו עליהם, והקשה ביש"ש (סי' מ תקנה ו) דבתחלה אמר יהושע תיקן, ובברייתא נאמר שהשבטים התנו זה עם זה, ועוד קשה מאי התנו זה עם זה, דמשמע הלשון זה התנה זאת, וזה התנה זאת, מדלא קאמר השבטים התנו יחד, והלא לא הוזכר בברייתא רק תנאי אחד, שלא יפרס וכו', ועי"ש שכתב פירוש חדש בסוגיא. ועי' במהרש"א (מהדו"ב ד"ה ומתכוין).

**E. נחלת משה**

**והנה** ה' דקט אפי' בשד' שהי' מליח' ברכוס כח' השמיק בש' ר' יכוותן דהיוד' הו' דאפי' שהי' פורץ הגדר ושד' שהי' מליח' ברכוס צריכ' שמירה גדולה מ"מ מותר וכנה מסתבר' דהא דמותר לקחת צרור ביינו דוקא בכה"ג שלא יפול הגדר ע"י הכעילה צרור הזה אבל אם הגדר יפול או שיהי' רשע מסתבר' שאסור.

**אמר** ר' חסדא ואפי' בשבת וכו'. כתב השמ"ק דהא דמוח' בשבת היינו דוקא באצנים שלא נתחברו צטיע. ועין ביש"ש שכתב דדוקא בנעילה תרור בעלמא מותר אבל אם לקח תרור גדול או שהגדיר דק הוא וימלא כשנוטל התרור אז יכ"י א"ח"כ נקב א"ז הוא סתירה גמורה ואע"פ שהמקלקלים פטורים וגם הנקב אותו עשוי להכניס ולהוציא מ"מ אסורים לכתחילה מדרבנן וכן אם לקח בשוגג אסור להחזירו משום צנין ואף שיש לחלק ולומר דגבי גדר לא שייך צנין שאינו עשוי בחזק מ"מ מנין לנו להקל ורק אם הוא גדר שבה ולוקח תרור בעלמא שאינו ניכר וגרסה כ"כ מותר ע"ש.

**F. נחלת משה**

מִי הוּא זֶה שֶׁמֵּרָאה גְדוֹלָה בְּפִינוּ וכו'. כִּתְּבֵה שֶׁמִּיָּק בָּשֵׁם  
הַמֵּאִירֵי דְשִׁמְעִין מֵהָאֵי עוֹדָא דְדָצֵר שֶׁהִתְרֵי פִשּׁוּס  
וְרָאָה אֶחָד לִהְחַמֵּיר עַל עֲלָמוּ אִין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּפָנֵי גְדוֹל  
מִמֶּנּוּ בַּחֲמִמָּה בְּשַׁעֲרֵי שֶׁזֶּה הַגְּדוֹל נוֹכַח צוּ הֵיתֵר שֶׁזֶּה כִּמְרָאָה  
גְּדוֹלְתּוֹ לִפְנֵי וְלֹא עוֹד אֵלֶּא שֶׁאֵם עֲשֵׂה כֵּן יֵשׁ כַּח צִיד אוֹתוֹ  
הַגְּדוֹל לְגִדּוּתוֹ וְאֵם הֵי נֹדֵעַ בַּחֲסִידוּת וּבְשִׁלְמוֹת כּוֹוֹנוֹת  
כִּרְי זֶה עוֹשֶׂה וְאִין כֵּאֵן יוֹהֲרָא.

**G. אילת השחר מסכת בבא קמא דף פא עמוד ב**

**השבת גופו מגין** ת"ל והשבותו. ובסנהדרין הגירסא **אבידת גופו מגין**, והנה בב"מ דף ל' הובא בנימוק"י מחלוקת אי חיוב להשב תשיבם חל רק אחרי שהגביה את האבידה דהיא ברשותו, או דגם קודם מוטל עליו להגביה ולהרים מחמת עשה דהשב תשיבם, ולהסוברין דהחיוב הוא רק לאחר שבאו ברשותו, א"ש דכאן צריך פסוק דהשבותו אף על גב דעדיין לא בא ברשותו, אבל להסוברין דגם קודם מחויב לקחת הדבר ולקיים השב תשיבם, א"כ למה צריך קרא על גופו. דאם ממונו מחויב להחזיר כ"ש גופו.

#### **H. מהר"ץ חיות מסכת בבא קמא דף פא עמוד ב**

שם השבת גופו מנין שנא' והשבותו. נ"ב מכאן הוציא הרמב"ם דבריו פי' המשנה על נדרים הנודר מרפא אותו שכ' מרפא אותו רפואת הנפש וזה נכלל בכלל והשבותו לו ע"ש והיינו דכאן דחייב להציל אותו שלא יטבע בנהר עי' (סנהדרין עג ע"ב) וכאן אמרו שמוזו ג"כ שאם טעה בדרך אתה צריך להעלותו ומכ"ש שמצוה לרפאות אותו להצילו מחולי הגוף:

#### **I. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף פא עמוד ב**

כתב הרמ"א [סימן רעד - א] עשרה תנאים שהתנה יהושע בארץ. כולן נוהגות אף בחו"ל, והביאם הרמב"ם [נזק"מ ה - ג] והטור ולא ידעתי למה השמיטם המחבר. ואולי משום שאינן שכיחים בגלות שאין לישראל שדות.

#### **J. מהר"ץ חיות מסכת בבא קמא דף פא עמוד ב**

שם מהלכין בשבילי הדרכים שלמה אמרה דכתיב אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ירך. נ"ב בספרי תורת נביאים תמהתי על הרמב"ם פ"ה מהל' נזקי ממון הל' ד שכתב שלמה תיקן שמותר להלך בשבילי דרכים ובאמת זה אינו תקנת שלמה רק נלמד מקרא דמשלי אבל לא תיקן זאת בפרטות. וכי כל הנהגות טובות שאנו למידימ מספרי נביאים יוצדק עליהם לומר דהם תקנות נביאים ולשון תקנה איננה נופלת רק על תקנה פרטית אבל מה שנכלל במשלי מוסר של נביא והאחרונים כללו זאת בכוונת הנביא אין זה בכלל תקנה שוב ראיתי לבעל מחבר יוחסין אות שלמה דהתעורר ג"כ על רבינו בזה. אולם עתה ראיתי כי נכונים דברי רבינו דהש"ס מקשה הנהו עשרה אחד עשר הו' ומשני מהלכין בשבילי דרכים שלמה אמרה מכלל שהיתה תקנה פרטית משלמה. כמו עשרה תקנות דיהושע דאל"ה אין מקום לכוללה בתקנות יהושע:

=====

#### **K. דף על הדף מסכת בבא קמא דף פא עמוד א**

בגמ': ומת מצוה קונה מקומו. ביערות דבש (א, ח) ביאר לפי זה את דברי הגמרא במסכת סוטה (ג, ב). 'משה היכן מת. בחלקו של ראובן בנבו, והיכן קבור, בחלקו של גד, דכתיב כי שם חלקת מחוקק ספון, מן ראובן עד גד ד' מילין, מי הוליכו לשם, אלא משה מת מוטל בכנפי שכינה, ומלאכי השרת אמרו צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל'. ויש להבין מה זו קושיא מי הוליכו, הלא הרבה שלוחים למקום, וברוח פיו יוכל לברוח אפילו אבן דומם מסוף עולם עד סופו, וגם מה התירוץ דמוטל בכנפי שכינה ומלאכי השרת אומרים צדקת ה' עשה וכו', מה ענין להך קושיא דמי הוליכו ד' מילין.

**והנה ידוע דהקדוש ברוך הוא קברו למשה, דכתיב (דברים לד, ו) 'ויקבור אותו', ודעת מהרש"א בסנהדרין (לט, א) דלכך נקבר מה', הואיל ולא ידע איש את קבורתו, ומכאן למד המהרש"א דהיה מת מצוה הואיל**

**שלא היו לו קוברים זולת ה'.** אמנם כפי הנראה ממשנה דסוטה (ט, ב) לא מן השם זה נתעסק עמו הקדוש ברוך הוא, רק הואיל ונתעסק בעצמות יוסף, ולא היה גדול בישראל ממנו, לכך נתעסק עמו ה', וצריך לומר דמחמת לא ידע איש את קבורתו עדיין היה יכול לקבור אותו בן אדם, ואחר כך להתעלם מקום קבורתו כדאמרינן (שם יג, ב) דהיה סימן בתוך סימן, ומכל מקום אי אפשר לדעת קבורתו, והיה מפלאות מעשה ה' כי נורא הם, רק היה לכבודו הואיל ונתעסק בעצמות יוסף, ואם כן אינו בכלל מת מצוה.

**עוד יש לציין במה שאמרו כאן דמת מצוה קונה מקומו,** ורבי עקיבא שהיה מוליך מת מצוה ממקומו למקום קבורה, אמרו לו כל פסיעה ופסיעה כאילו שופך דם, ודרשינן במדרש (מס' שמחות ומס' דרך ארץ) צדקת ה' עשה, וכי היה משה במדבר יכול לעשות צדקה, הלא היה להם מן ובאר ולא חסרו דבר, אלא צדקה עשה שלקח עצמות יוסף, והם הלכו אחר ביזה.

ובזה יובנו דברי הגמרא, דודאי אין קושית הגמרא מי הוליכו, דלא נעלם מגמרא דהרבה שלוחים למקום, רק השאלה דסבירא ליה כמהרש"א, דלכך נקבר מה' היותו מת מצוה, אם כן הקושיא עצומה מי הוליכו, דמת מצוה קונה מקומו, ועל זה השיב הגמרא דלכך היה מת ומוטל בכנפי שכינה, לא מטעם מת מצוה, רק מלאכי השרת אמרו הטעם צדקת ה' עשה וכו' והתעסק בעצמות יוסף וכו' ולא היה בגדר מת מצוה, ושפיר היה יכול להוליך גופו מחלק ראובן לחלק גד.